

ΚΑΣΤΟΡΙΑ

Θέση «Μαγαζιά»

Στον παραλίμνιο δρόμο της χερσονήσου της Καστοριάς, 2 χλμ. μετά τη Μαυριώτισσα σε ένα πλάτωμα που σχηματίζεται κάτω από τους απόκρημνους βράχους του όρους Κορίτσα, βρίσκεται η θέση «Μαγαζιά» (εικ. 1). Στο χώρο είχε προηγηθεί ανασκαφική έρευνα το 1970 με δαπάνες του Συλλόγου «Φίλων Μνημείων της Καστοριάς», την οποία επέβλεψε η τέως Έφορος Αρχαιοτήτων Ε. Κουρκουτί-

Εικ. 1-2. Γενική άποψη της ανασκαφής και άποψη του καθολικού.

δου-Νικολαΐδου. Κατά την έρευνα αυτή αποκαλύφθηκαν τα ερείπια ναυδρίου, αφιερωμένου κατά την παράδοση στον Άγιο Ζαχαρία. Στο ναό διατηρούνταν ακόμη το 1970, σε ύψος περίπου 0,60 μ. από το δάπεδο, ίχνη από τις τοιχογραφίες με απομίμηση ορθομαρμάρωσης, ένας κίονας και ένα ιωνικό κιονόκρανο με συμφυές επίθημα (εικ. 2). Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε εθελοντική ανασκαφική έρευνα κατά το έτος 1997 σε κατασκευή βόρεια και χαμηλότερα του ναού από τον Πολιτιστικό Σύλλογο «Αθανάσιος Χριστόπουλος», υπό την επίβλεψη της αρμόδιας τότε 1ης ΕΒΑ. Από την έρευνα προέκυψαν δύο θησαυροί χρυσών νομισμάτων.

Η αποσπασματική, ωστόσο, ανασκαφή του χώρου οδήγησε τη νεοσύστατη 16η ΕΒΑ στη συνέχιση της έρευνας. Αρχικά, ο χώρος καθαρίστηκε από την πυκνή βλάστηση. Ακόμη, αποσαφηνίστηκαν τα όρια του ναυδρίου και της ορθογώνιας κατασκευής που ονομάζουμε κτήριο Α (εικ. 3).

Πρόκειται για έναν ορθογώνιο χώρο, διαστ. 10,70x5,10 μ., οικοδομημένο από αργολιθοδομή με πλίνθους κατά διαστήματα και άφθονο ασβεστοκονίαμα ως συνδετικό υλικό. Ο χώρος καλύπτεται από τρεις θόλους από αμιγή πλινθοδομή, από τους οποίους ο δυτικός διατηρείται ακέραιος, ενώ ο μεσαίος και ο ανατολικός έχουν καταπέσει (εικ. 4). Οι πλίνθοι στην ανωδομή συνδέονται με παχύ στρώμα ασβεστοκονιάματος. Τέσσερις καμάρες, ισοπαχείς ανά δύο, στηρίζουν κάθε θόλο. Το πάχος του τοίχου του κτίσματος υπολογίζεται σε 0,80 μ.

Καθώς το δυτικό τμήμα του κτηρίου Α είχε ανασκαφεί παλαιότερα και είχε αποκαλυφθεί μέχρι και η θεμελίωσή του, η έρευνα επικεντρώθηκε στο ανατολικό τμήμα του. Οριοθετήθηκαν δύο τομές στο εσωτερικό του κτηρίου: η μια κάτω από τον ανατολικό θόλο και η δεύτερη κάτω από το μεσαίο. Η ανασκαφή παρουσίαζε δυσκολίες που οφείλονταν κυρίως

στο μεγάλο πλήθος των λίθων που κατέπεσαν από την ανωδομή και σε ρίζες που είχαν εισχωρήσει στην τοικοποιία λόγω της πυκνής βλάστησης της περιοχής. Σε βάθος 0,90 μ. από το αρχικό ύψος της ανασκαφής προέκυψε δάπεδο από πλίνθους σε επαφή με τον ανατολικό τοίχο του κτηρίου (εικ. 5). Το δάπεδο αυτό διατηρούνταν ακέραιο μέχρι το 1949. Πιθανότατα τμήμα του πλίνθινου δαπέδου αντικαταστάθηκε από πλακόστρωτο κατά τη χρήση του κτηρίου. Το μέγιστο σωζόμενο μήκος των πλίνθων είναι 0,23, το πλάτος 0,35 και το πάχος 0,03 μ. Κάποιες από αυτές έφεραν χαραγμάτα.

Στα λιγοστά ευρήματα της ανασκαφής περιλαμβάνονται τεμάχια πλίνθων και κεραμιδιών, λίγα αβαφή όστρακα και ελάχιστα εφυσωμένα, διάσπαρτα οστά και ένα νόμισμα της όψιμης τουρκοκρατίας.

Οι εργασίες δεν ολοκληρώθηκαν λόγω των άσχημων καιρικών συνθηκών, ενώ υποστηλώθηκε πρόχειρα ο δυτικός θόλος για την αποφυγή του κινδύνου κατάρρευσής του. Η ανασκαφική έρευνα συνεχίστηκε το 2008. Αποκαλύφθηκε ο βόρειος τοίχος του καθολικού που διατηρείται σε μέγιστο σωζόμενο ύψος 1,40 και μήκος 10 μ. Είναι κτισμένος από αργολιθοδομή με πλίνθους κατά διαστήματα και συνδετικό υλικό ασβεστοκονίαμα (εικ. 3).

Στα ανατολικά ανασκάφηκε τοίχος με σωζόμενο μήκος 1,22, πάχος 0,70 μ., και με κατεύθυνση Β.-Ν. που αποτελεί τον ανατολικό τοίχο της κατασκευής Α. Στα νότια εφάπτεται σε βράχο και είναι οικοδομημένος με ακατέργαστους λίθους και πλίνθους σε σειρά, ενώ ως συνδετικό υλικό χρησιμοποιείται ασβεστοκονίαμα.

Ανατολικά του βρέθηκε η ταφή ΤΦ 1, σχεδόν σε επαφή με αυτόν και σε απόσταση 1,90 μ. από το βόρειο τοίχο του ναού. Ο νεκρός έφερε δύο σπασμένες κεραμίδες στην κεφαλή

Εικ. 3. Άποψη βόρειου τοίχου του καθολικού και του κτηρίου Α.

και άλλες σε διάφορες θέσεις περιμετρικά. Υπήρχαν και άλλα οστά διάσπαρτα στα βόρεια του κρανίου. Ο προσανατολισμός του σκελετού ήταν Β.-Ν. και ο νεκρός έβλεπε προς Β. (εικ. 6).

Κατά τον καθαρισμό του χώρου γύρω από την ταφή ΤΦ 1 προέκυψε πως αρχικά ο νεκρός ήταν πιθανότατα τοποθετημένος με διαφορετικό προσανατολισμό και πιθανώς ολόκληρος καλυμμένος με κεραμίδες (κεραμοσκεπής ταφή). Ωστόσο, η αρχική διάταξη υπέστη αλλοίωση από την πτώση βράχων, η θέση των οποίων διακρίνεται ακόμα και σήμερα.

Με το βόρειο τοίχο του κτηρίου Α σχηματίζει γωνία ο περίβολος του μοναστηριού, ο οποίος επεκτείνεται προς Α. και προς Δ.

Στο χώρο δυτικά του καθολικού βρέθηκε τοίχος που ξεκινά από το δυτικό όριο του κυρίως ναού με κατεύθυνση Α.-Δ. και συνιστά το βόρειο τοίχο του νάρθηκα. Είναι κτισμένος με αργολιθοδομή, πλίνθους, πάχ. 0,03 μ., κατά διαστήματα και χώμα ως συνδετικό υλικό. Μετά την αποκάλυψη του βόρειου

Εικ. 4. Δυτική πλευρά του κτηρίου Α.

Εικ. 5. Πλίνθινο δάπεδο του κτηρίου Α.

Εικ. 6. Η ταφή ΤΦ1 στα ανατολικά του κτηρίου Α.

Εικ. 7. Η ταφή ΤΦ2 του νάρθηκα.

τοίχου του νάρθηκα οριοθετήθηκε και ο νότιος τοίχος. Αυτός δεν είναι ισοπαχής με το νότιο τοίχο του καθολικού, καθώς εξέχει προς τη νότια πλευρά. Είναι οικοδομημένος από τα ίδια υλικά με τους προηγούμενους, δηλαδή, αργολιθοδομή με πλίνθους κατά διαστήματα και συνδετικό υλικό χώμα. Προφανώς, ο νάρθηκας αποτελεί μεταγενέστερη προσθήκη.

Στο εσωτερικό του, περίπου στο μέσον του, βρέθηκε η ταφή ΤΦ2 με προσανατολισμό Α.-Δ. (εικ. 7). Η κεφαλή του νεκρού έβλεπε στην ανατολή και πρόκειται πιθανώς για χριστιανική ταφή. Τα χέρια του νεκρού ήταν λυγισμένα στο στήθος του. Η ταφή αυτή ήταν τοποθετημένη στο πρώτο δάπεδο Δ1, τμήμα του οποίου βρέθηκε πλησίον του δυτικού τοίχου του κυρίως ναού και συνίσταται σε ασβεστοκονίαμα ως υπόστρωμα δαπέδου. Χαμηλότερα, σε βάθος 0,12 μ. από το πρώτο, βρέθηκε δεύτερο δάπεδο Δ2 από το ίδιο υλικό.

Από την ανασκαφή του δυτικού τοίχου του νάρθηκα, περίπου στο μέσον του, προέκυψαν τρεις-τέσσερις μεταλλικοί ήλοι. Ίσως υποδηλώνουν την ύπαρξη ξύλινης πόρτας (εισόδου) στη θέση αυτή που λόγω του χαμηλού σωζόμενου ύψους του τοίχου δεν ήταν εφικτό να εντοπιστεί. Στο χώρο υπάρχουν πολλές

πεσμένες πέτρες και κεραμίδες. Οι διαστάσεις του νάρθηκα είναι 3x4,20 μ.

Κατά την έρευνα του χώρου βόρεια του νάρθηκα και χαμηλότερα (κατά 0,30 μ.) βρέθηκε κατασκευή, ίσως δάπεδο Δ3, από μεγάλες ορθογώνιες πλίνθους τοποθετημένες πάνω σε ασβεστοκονίαμα. Η περιοχή αυτή πρέπει να διερευνηθεί περισσότερο.

Επίσης, από τον καθαρισμό του περιβάλλου στο δυτικό τμήμα της ανασκαφής κατά μήκος του παραλίμνιου δρόμου ανακαλύφθηκε η βορειοδυτική γωνία του. Στην εξωτερική πλευρά της βρέθηκε στρώμα καύσης.

Τέλος, σε τομή στα ανατολικά του Ιερού (εικ. 8) βρέθηκε αποσπασματικά σωζόμενη ταφή (ΤΦ3) (εικ. 9). Από την περιοχή προέκυψαν δύο-τρία όστρακα, από τα οποία το ένα εφυαλωμένο εσωτερικά.

Από τις πρώτες εκτιμήσεις φαίνεται πως μοναχοί εκμεταλλευόμενοι την απομόνωση του χώρου, καθότι η μοναδική πρόσβαση σε αυτό γινόταν με πλωτά μέσα μέχρι το 1920, οπότε κατασκευάστηκε ο παραλίμνιος δρόμος, αλλά και την ύπαρξη πόσιμου νερού της λίμνης, ίδρυσαν τη βυζαντινή περίοδο στο φυσικό πλάτωμα που σχηματίζεται κάτω από τους απόκρημνους βράχους του όρους Κορίτσα μια μοναστηριακή κοινότητα. Μέχρι

Εικ. 8. Άποψη του Ιερού του καθολικού.

Εικ. 9. Η ταφή ΤΦ3 στα ανατολικά του Ιερού του καθολικού.

τώρα έχουν ανασκαφεί το καθολικό του μοναστηριού, γνωστό στους κατοίκους της Καστοριάς ως ναός του Αγίου Ζαχαρία.

Το κτήριο Α πλησίον της λίμνης, η στάθμη της οποίας ήταν φυσικά ψηλότερα, μορφολογικά παραπέμπει στις βυζαντινές κινστέρνες. Ωστόσο, πρέπει να ολοκληρωθεί η ανασκαφή για να προβούμε σε βέβαια συμπεράσματα. Στα μεταβυζαντινά χρόνια μετασκευάστηκε σε χώρο που φιλοξενούσε μαγαζιά, όπως δηλώνει και η σημερινή ονομασία της τοποθεσίας. Την περίοδο αυτή πραγματοποιήθηκαν και κάποιες επεμβάσεις, όπως τα νεότερα

πρόχειρα κατασκευασμένα δάπεδα, επισκευές των καμαρών με σκυρόδεμα, αλλά και χαράγματα σε αρκετούς πλίνθους.

Κατά τον Μακεδονικό Αγώνα, επειδή η θέση ήταν απόμερη, χρησιμοποιήθηκε ως τόπος εκτέλεσης και λείψανα σκελετών εναποτέθηκαν εκεί. Χρειάζεται, ωστόσο, να συνεχιστεί η έρευνα για να διευκρινιστεί, κατά το δυνατό, η χρονική περίοδος ίδρυσης και λειτουργίας της μονής, να καθαριστεί περιμετρικά ο περίβολος και να ερευνηθεί η ύπαρξη άλλων κτηρίων του μοναστηριακού συγκροτήματος.

Προϊσταμένη

Αγγελική Στρατή

Ανασκαφές

Μαγαζιά Καστοριάς

Υπεύθυνοι αρχαιολόγοι

Α. Στρατή, Α. Σκρέκα, Χ. Τσάμπ